

КИРИЛИЦА ЈЕ И ХРВАЦКО ПИСМО

ИЛИ

„ОПЕТ ЗАБЛУЂЕНОМ ХРВАЦКОМ ПАТРИОТИ“.

ОД

А. ВУЧКОВИЋА.

У НОВОМБ САДУ,

„Српска народна задружна штампарија“

1879.

Опет „заблуђеном Хрватском патриоти“.

Наша неизвесност — то је наша поцепаност.

Народна пословица говори: „сваки је човек ковач своје среће“ — а то се исто даје применити и на народе — и они су ковачи своје среће. Народ и народи, као нешто, састављено из највећег броја јединица, које по сувременим појмовима, уживају грађанске слободе у европским државама, имају тако рећи највећа права, да се старају о својој будућности на начин, који неће бити штетан суседним народима, а користан себи — на начин, који ће, шта више, бити још користан и самим суседима. Од народа, који морално и материјално пропада, за цело немају користи ни његови суседи. И нама, јужним Словенима, ваљда се не може порећи право на старање о лепшој нашој будућности, на које нас мора нагонити и сама наша егзистенција, чим ми као народи постојимо. То право ми и другим народима непоричемо, а сигурно, и нама се оно не може порећи ма да имамо и таких суседа, а и наших фанатика који баш у нашој пропаст хтели би и да виде наш спас. Али тешко ће онима бити, који мисле да на гробљу народа праве славу.

Од самог почетка средњи је век у опће чудно изгледао за све европске народе, јер ми тада

видимо искомадане народе и државе, неправда и вандализам у свима крајевима Европе, видимо царства и круне у малим областима и код малих народа, видимо, да се у једном народу у једно исто време појављују разни владоци, видимо феудале са силом владоца, који војују против својих владоца, војују са једним делом народа против другог, војују против свога народа, против народа једног истог племена. Тако је то било и са оним народима, који су у већој маси били, па је тако било и код нас јужних Славена.

Али у свом том несретном положају по европске народе тада, још су несретније изгледали они народи, који и данас насељавају југоисток Европе, који су били поље за вечито трвење разних спољних народа. Док је Азија била јака дотле је она хтела да преко њих управља Европом и обратно — сада пак преко њих Европа оће да управља Азијом. У силу опће постојећег стања ствари, и због вечитог насртаја спољних народа на југоисток Европе, ми смо морали вечито да служимо туђим интересима — у место да бранимо своја права, ми смо вечито војевали против свега онога, што је било наше; а то је и учинило, те смо и ми и дан—дањи слаби, ма да станујемо у најбогатијим крајевима Европе и ма да нас је на броју преко 10 милиона. Ни један спољни народ, који је на нас непосредно утицао, није нам донео варнице силе и свести, но само ропство, фанатизам и покорност, на који смо се ми начин морали још више да разједињујемо, да примамо туђа писмена, да одржавамо фанатизам

у вери — да се тако поцепамо, како би вечити непријатељи један другоме били. Жеља је била наших непријатеља, да се ми у таком стању вечито налазимо.

Но покрај све те незгоде за наш живот и напредовање, бог је ипак одржао међу нама залогу будућности — а то је јединство језика готово међу свима јужним Словенима, јер се сви ми међу собом разумемо, разумемо се боље, но што се Немци, као један народ, међу собом разуму. Па зар није вредно користити се тим природним даром? Камо лепе среће, па да смо данас сви Југославени са једним књижевним језиком — са језиком југославенским, а не са толико књижевних, колико данас имамо, па још и са разним писменима и онде где је један истоветан језик; на пр. код нас Србо-Хрвата, чиме себи грдно штету у развићу наносимо.

Истина традиције наше говоре свакојако — и ово и оно, али оканимо се њих, јер су оне од времена зависиле. Ми смо се више борили један против другога, но с онима, који су наши непријатељи били. Нико се не може противити историји — она је учинила своје, а чиниће и у будуће. Ми, Југославени ни смо никада представљали целину, јединство, али сличног случаја било је и код других народа, па ипак он им није сметао јединству духовном, па ни политичном, н. пр. Баварци, Саксонци, Виртенбержани итд. све су то Немци. имају за себе своје историје и историјске традиције, имају политичне самосталности и остало, али све то њима ни најмање не смета, да се они служе једним језиком, да имају једна писмена и да

нуту идеју јединства језика међу јужним Словенима, идеју књижевног југославенског језика, на пређимо само на језик српско-хрватски или хрвацко-српски. Зна се да је јединство језика свагда оличавало а и свагда ће оличавати јединство извесног народа. Али како смо се до данас ми користили тим нашим јединством, ми којих на броју нема више од 5 до 6 милиона? У место користи од туда да извлачимо, ми смо наш језик употребљавали и упућивали против развитка нашег народа.

Јадно и жалостно изгледамо ми у том одношају тако, како може бити, ни један народ на свету. Зар не би добро било по развитак наш у опће, да књиге, које излазе у Хрватској, Далмацији и Славонији, читају и сељаци у Србији, Црној Гори итд. и обратио — књиге, које излазе у Србији Црној Гори итд. да читају сељаци у Хрватској, Далмацији, Славонији и осталим нашим крајевима — т. ј. да књиге, које се штампају код православне браће, буду приступне не само браћи католицима, но и мухамеданцима и обратно? Али тога не може бити, док код нас не буде једно писмо. Корист од једног писма била би велика, по умно напредовање нашег народа, а у исто време и по саму књижевност нашу, јер би на тај начин и књижевна трговина скочила, почем би се и књиге више распродавале. Али г. писац из хрватске крајине, као патриота, о такој користи и онако малог народа нашег с презрењем говори. Он би, сигурно, из патриотизма желио, да се наш народ по писменима подели још на који део. Зар

се називљу: Баварцима, Саксонцима, Виртенбержанима и осталим својим именима. Шта више, све те њине историјске традиције, па ни различност у вери њима није ни најмање сметало, да се они најзад споје у једну политичну целину, коју данас преставља Германија. Па шта су они добили за то своје књижевно и остало јединство? Добили су то, те сада на њих нико несме да напада, као пре, па сем тога добили су још нешто, што је много важније од тога, а то је то, што су Немци усљед јединства језика постигли јако развиће народно, постали су и као народ и као језик свеци — народ међу првим народима. А тога код њих већ не би могло да буде, да су они ишли овим путем, којим ми данас идемо.

С поуздањем може се рећи, да муке и јаде наше што смо ми претрпили због наше поцепаности у свачему, једва ли ће у стању бити да кадгод какав историк опише. Па ваљда толико стотина годишња наша патња, толико стотина годишњи историјски пример треба да нас научи једном памети, треба да нас освети, па да се оканемо онога пута, који нас је до оваке слабости довео, који ће нас, ако се неоканемо — недај боже — и са свим упронастити. Друге народе у садашњем времену и једногодишњи примери уче памети, а нас не могу научити ни 5 до 6 стогодишње наше погрешке. Ми се непрестано један другог бојимо, један против другог војујемо а то иде у прилог само нашега пропадања, у прилог нашим непријатељима.

Но оставимо за сада на страну напред споме-

се њега тиче тако питање? Шта више он би же-
лио, да се оно покреће у корист латинице, јер се
и несања о некој бољој будућности нашој, па би
хтео да његови земљаци остану при старом свом
писму, т. ј. да оно, што се штампа у православ-
ним крајевима остане неприступно маси наше
браће католика и обртно — оно пак, што се
штампа код последњих, остане неприступно пр-
вим. Ада ћемо профитирати на тај начин за на-
ше развиће! Од народа са једним језиком ми смо
направили три народа, који пишу кирилицом, ла-
тиницом и арапским писменима (браћа мухаме-
давци у Босни) те тако оно што се штампа код
једне браће није приступно другој, на који смо
начин народ од 5—6 милиона поделили на три
части. Па зар је могуће већег зла замислити по
наш напредак од овог? Нашим непријатељима
иде у рачун: „раздели па владај“ а ми се сами
боримо за то, да његова жртва постанемо. О! ала
смо паметни.

У 20. бр. „Заставе“ ја сам устао против чланка
који је наштампан био у 28. броју „Обзора“ из
хрватске крајине против кирилице, којом је на
полсвину наштампана читанка, која је изашла за
хрватске пучке школе. Ни сам хтео ништа да говорим
о томе, што неизвесни брат тог чланка тврди, да
је деци у основним хрватским школама тешко дво-
јаку азбуку учити — што му се неда порећи —
јер би тако исто тешка била и нашој деци у тим
школама двојака азбука, но сам хтео само да за-
штитим кирилицу, као славенско писмо; али то
је побудило истог брата да ме у 53. бр. „Обзора“

науци памети, да ми докаже многе ствари о писму са гледишта научног, а не фанатичног. Па, како он то доказује и како учи?

Он се чуди, како може азбука да оличава народност, и ако је позната ствар, шта претставља особине једног народа, и ако је позната ствар да те особине престављају језик, одело, јело, обичаји и т. д. па и писмо. Али из хрватске крајине писменима се одриче народан карактер, народност. А зар се то мора примити на веру и ако се о томе противно зна? Ко незна да су јерогливи јегиптацка умовторина, арапска писмена — Арапа, хинеска — Хинеза, грчка — Грка, санскрица — старих Индијанаца, латинска — Римљана итд. Сме ли се казати, да јерогливи неоличавају старе Јегипћане, да не престављају особине тог народа, као што су претстављале особине његове и његово одело, обичаји и остало. У тој истој мери престављају особине и код других народа њихова писменост. Да, вада су Хинези, Арапи и други народи правили себи писмо, њима није ни на ум падао цео свет, но само њин народ, а тако народи измишљавају за себе одело и религију, па и све оно што оличава народност. Истина у свему томе има много сличности, као што и људи један на другога личе, али ипак несме се рећи да н. пр. зубун српске сељанке није српска хаљина, што она личи на данашњу дугачку европску јопну, да голуб није голуб за то, што он личи на грлицу итд. има у тој ствари и позајмљивања од једне ствари — данас се мисли да су сва писмена постала од јероглива, јер су то првобитни писмени

љно само тиме, што је писму у 19. веку, аконто 19-ог века одрицао народни карактер, но је почео још тврдити, да је и латиница у Хрвацкој толико славенска азбука као и Ћирилица, почео је доказивати оно, што се никада доказати неџа. О! џаџа би он то доказати могао, стекао би вечиту славу; али би му се напред могло јамчити, да му то не би допустио ни један народ, а још мање Италијани као потомци Римљана. Та Римљанима би тиме највећа увреџа нанешена била. На тај би начин он — да су случајно Хрвати усвојили арапско писмо или јероглифе — могао доказивати да су и то писма словенска, као и Ћирилица, али би му све било узалуд. То би спадало само у област заблуђења, а не у науку, јер би Римљани и из гроба познали код Хрвата своју азбуку. Тако је та азбука код Хрвата Славенска, тако су је они изменили. Та срамота је и говорити да Славени имају две азбуке — једна код Хрвата, а друга код нас — џаџа је целом свету позната старо-словенска књижевност са њеним писмом, за које ни један народ не би рекао да је то његово. Таку карактерну црту носи на себи славенско писмо, тако оно оличава славенске народе, као што и друге народе оличавају њина писмена. Али може бити г. писац из хрвацке крајине хтео је да одриче Славенима њино право на Славенство? Истина Славени су имали у стара времена и другу азбуку, глаголицу, коју су примањем вере Христове одбацили, као незнабожачко писмо, али у исто време они нису хтели да усвоје од онога од кога су веру примили и његово писмо, које им се

знаци — а међу тим никако се несме рећи, да на пр. мухамеданска религија није мухамеданска, за то, што је Мухамед много узео из христовог учења. Да, поштовани г. пишче из хрватске крајине, треба да знате, да особине народне бивају физиолошке и психолошке и да ове последње стварају другостепенне особине — одређују обичаје, појмове и све оно, што један народ чини народом; треба да знате, да другостепенне особине имају јак утисак на првостепенне, да је књижевност имала највећег утицаја на живот народни, а с њоме и само писмо, којом је књижевност писана. Народ је створио подједнако обе те ствари — оне су његова приваљност. Треба да знате да се по некада један народ преливао у други, да је примао његове обичаје, веру, писмо (као што су Хрвати примили латиницу) и остало, али из тога неизлази, да писменост неоличава народност, треба да знате да ће азбука све дотле оличавати народност, док се цело човечанство несагласи на једно писмо — као што се у Европи сагласили на метарску меру и на франачку систему новаца — али бог зна, када ће то време доћи и да ли ће икада доћи — дотле, може бити многих народа и неће више бити. После свега овога, г. писцу из хрватске крајине ваљда се неће чудновато чинити — „по знаности а не по фанатизму“ — за што није за један народ све једно, ма којом он азбуком писао, а особито за нас, који смо јако слаби у књижевности, ваљда му неће ни на ум падати, да писмо неоличава народност.

Г. писац из хрватске крајине није се задово-

тада јако наметало. Доста је прочитати тадашњу борбу за то ново славенско писмо, коју је највише водио Черноризац храбри, па да се човек диви, како се онда оно бранило, како ни сада не би могао бранити ни највећи наш научњак. Да, тако је било у тадашња времена — с вером су и писма наметали, па су тако и Хрватима Латини латиницу наметнули, као и свуда код Славена, где су с вером продрли, па за то и треба сматрати каопусту фразу речи г. писчеве, где он каже: „ми смо је покројили на своју“, када је требао да каже: она нам је наметнута, па смо се дуго њој одунирали, јер смо се и у почетку овога века служили нашом најстаријом славенском азбуком, као што сам писац тврди. Да, стари Хрвати и ако су примили од Латина веру, али су знали да треба бранити своје, па ма и незнабожачско писмо. Шта би рекли они сада, када би устали, па би видели како браните ви оно, против чега су они толико војевали? Зар су они могли допустити да се латиница зове славенским писмом, коју цео свет заједно с вама латиницом зове? Зар је за њих било све једно ма којим они писменом писали, када се код њих још у почетку овога века налазе спомени са глаголицом? Зар су могли стари Хрвати и мислити да писмена неоличавају народност и ако су може бити много простији били од садашњих њихних потомака? Зар су могли они лако као ви примити латиницу са неколико цртица на неким писменима за славенско писмо?

Но ни тврђења о томе, да је латиница у Хрватској толико славенско писмо, као и Ђирилица,

— није било доста писцу из хрватске крајине. Он је најзад почео доказивати да Хрватима треба писати латиницом још и с тога, што је то конвенционална азбука, што она припада целом свету, што је „све свецка.“ Таку крупну погрешку данас могу ваљда правити само таки људи, као што је г. из хрватске крајине. Ми данас видимо у Европи народе, који пишу латиницом, немачким писменима, ћирилицом, грчким и арапским писменима, а и да не говоримо о другим деловима света, где се писмена разних народа још много више међу собом разликују и у много већем броју налазе. Та у самој Индији има толико разних азбука, да се човек само чудити може. Шта ће том народу толика разна писмена. Али г. из хрватске крајине тврди, да је латиница „све-свецка“ и припада целом изображеном свету. Па, где је и када је био конгрес у изображеном или целом свету за јединство писмена? Зар то није заблуђење, незнаност?

Још има један разлог, због ког Хрвати — или боље рећи г. писац из хрватске крајине — противни су славенском писму (ћирилици) а то је тај што је цела хрватска књижевност још издавна писана латиницом. Из овога изгледа, као да Хрвати хоће да живе само за старину. Али, ако они то право себи задржавају, онда треба да то и другој својој браћи неодказују, да га неодказују ни браћи мухамеданске вере у Босни па тако оснивајући се на наше старине и традиције, не би требало ни да буде међу нама разговора о каквом споразуму, требало би да се осудимо на неразвиће и

још и војујете против њега, истребљујете га као оне своје браће у Хрвацкој, која се њиме служи, истребљујете га онако, код што су негда код вас латинцом из Рима глаголицу истребљавали. На таком сте сада ви на погрешном путу спреам свога рођеног славенског писма. А требало би да водите рачуна о Славенима, када сте и ви Славени, када вам је судбина с њима свезана, а особито с нама, јужним Славенима; треба да помислите — да ли је могуће већини вашој браћи одбацити своје, на прићи к вама, који сте у мањини, на туђе; да помислите — нашта би то личило и да ли би који други народ тако што чинио. Али, може бити, ви се одричете Славенства? Е, онда је друга ствар.

Ето, како су слаби разлози г. писца из хрватске крајине о писменима у опће, а на по се о славенској азбуки. Стара славенска писмена била су глаголица, а нова — кирилица. Не само латиница, но ни једна туђа азбука никада није била нити ће икада бити славенском. Никаквог пак разлога нема, да се не само Хрвати, но и један славенски народ треба да држи латинице, а још мање има разлога, да је латиница „свесвешко“ писмо и да писмена неоличавају народност. Писмена су оличавала, а може бити и вечито ће оличавати народности. Ми Славени забацили смо наше прво славенско писмо, глаголицу, јер ни један данас народ славенски непише више тим писмом; али највећи део Славена пише сада кирилицом, коју цео свет признаје славенском, та ваљда ће је и Хрвати таковом признати. Писмена, којима се слу-

на пропаст. Али, да ли би било на тај начин у нама свести, када би то одиста допустили? Најзад хрватска старина баш и сведочи, да су се Хрвати дуго борили против латинице, јер и сам г. писац тврди, као што рекосмо, да су Хрвати и у почетку овога века по негда писали првим славенским писмом, глаголицом. А зар то друго нешто значи, но то, да они нису лако хтели да приме туђе писмо. Да, нису га хтели да приме, јер су нам они највише оставили списа са глаголицом, више, но и један славенски народ; они су се највише борили против латинице, највише су стојали на бранику за своје, више, но и један славенски народ, коме је латиница наметута. Част и слава биће у историји старим Хрватима за такви славенски понос, за славенско име, јер они нису били лакоми за туђим, а за своје су се очајнички борили, своје су бранили, негледајући на то, што је и црква њина у тој борби била против њих, као највећи носиоц латинице.

После свега тога г. писац се још чуди, како може бити говора о одбацавању славенског писма код Хрвата, када је — по његовом убеђењу — код њих латиница била увјек домаћа. Да, г. писаче, ви сте приморани били, да одбаците најстарије славенско писмо, а ново нисте усвојили, т. ј. и њега сте одбацили, а ваша је дужност била, као Славена да га примите, као ново славенско писмо, као писмо, које је само за Славене направљено и које су толики Славени примили. Ви то писмо и сада одбацујете, кад год вам се оно понуди, ви њега називљете неспретним, туђим, па

жи мањи део Славена, туђа су, — латинска су — и нико незна, када ће она постати опћечовечанска и да ли ће постати. Смемо ли ми спавати и свађати се, док тај блажени век, кога ми у памети замишљамо, са латиницом недође? И шта ће с нама бити, ако тако узрадимо? Кирилица није ни српска, ни руска ни бугарска — она је славенска, па је чудно, зашто је неки Славени, као такову избегавају. Ни један други народ, имајући своје писмо, ни за жива бога неби примио туђа писмена, а ми у садашњем времену врло брзо к туђем пристајемо, па онда још своје и грдимо, свога се бојимо — као што је случај сада у Хрватској, где се са латиницом, као туђим писмом, оће да одрже неки неизвесни интереси — негледајући на то, што смо ми један народ, јер наш је језик један. Па зар је Хрватима само за то потребна латиница, да цепамо језик, мећемо да је случај, да смо ми кириловци у мањини спрам Славена, који пишу латиницом, па баш и ако је кирилица славенско писмо, ми би све силе употребили да пређемо на страну већине, ма та већина и јероглифима писала, а не латиницом. Али може бити садашњи Хрвати багателишу нашу заједницу тако, као да њих има 80.000.000 а нас само два, као да ми од два милиона оћемо да привучемо на своју страну Хрвате од 80.000.000.

За бога г. писче из хрватске крајине, када и ви признајете да смо ми један народ, онда шта ће једном народу тројака писмена: латиница, кирилица и арапска? (код наше мухамеданске браће у Босни) Има ли још где-год на свету, да један

народ пише тројаким писменима? Зар је потребно много мислити, па да се види, да то по нас никако није добро? И цео свет може нам базати да смо ми на погрешном путу. Па мисли ли се, да се на овај начин може напредовати, да се ми бринемо за напредком народним, подржавајући садашњу поцепаност, антагонизам духовни код једног истоветног народа? Зар то захтева од нас наш данашњи озбиљни век? Да ли би то радио други какав народ на нашем месту у име свог напредка? Јаки и снажни народи гледају да буду још јачи, уједињују се свакојако, а ми да можемо, још би се више цепали — а то је за сваког, по данашњим појмовима наших непријатеља, добро, али само не за нас. Баш то није ни педагогично ни политично за нас и онако слабе, и сасвим је непотпуно, да може свестан пријатељ нашег народа ладнокрвно гледати нашу поцепаност у свему, па и у књижевности, која је на једном језику.

Моја је ствар била славенско писмо, кирилица, због чега сам устао против поштованог писца из хрватске крајине, а нисам ни сањао о каквим зађевицама — али поштовани писац није се могао ограничити само заблудама на рачун писмена, но је прешао границе, прешао је у друге крајности и нападања тако исто неумесна, као што су му насртаји и на садашње славенско писмо. Н. пр.: ја нисам ни рачунао за нужно да говорим о Чесима, Пољацима, Словацима и Словенцима, који такође пишу латиницом, јер ти народи неустају против кирилице; а и с тога, што баш, када би ти Славени и писали кирилицом, не-

га већ и Руси бабацују. Целом је свету позната ствар, да православна црква има свој календар, а католичка свој, и да се о тој ствари духовенство бави. Православна црква свуда, где год је има, држи се старог календара, а из хрватске крајине тврди се, да и Руси сада бабацују тај календар. Па нашто је така пресна обмана? Може ли се човек после тога разговарати с таким писцем, који ни речице истине неуме казати? Јадан је његов патриотизам, који је само на неистини основан! Из подсмеха г. писчевог јасно се види да се нама Србима не само латиница, но и календар католички препоручује да га примимо. Али Французи су засведочили да и он није тако савршен, јер су га већ одбацивали. Чудо, како нам се још и католичка вера препоручује, као најбоља, јер су Хрвати — по мњењу г. писца — попримали од света све оно, што је најбоље, само да нису заједно са својом браћом. Из хвалења и поношења г. писца, којим он уздиже латиницу и католички календар, излази, те једва ли он није какав католички свећеник у хрватској крајини — какав посланик папин у славенској земљи.

Но поштованом г. писцу није ни то било доста. Он се најзад обраћа мени, да ја саветујем Србима у Хрватској, да приме латиницу са комуналним школама, против које ја устојем и против које ће, ваљда, и сваки свесни Славенин устајати као туђег писма. Такав се савет тражи од мене за хрватске Србе, који се лавовски боре за своје рођено славенско писмо, као што су се негда и Хрвати борили за глаголицу, као славенско писмо.

посредно за развиће нашег народа било би све једно, почем наш језик није с њиним једнак — наш народ не би могао да разуме њину књигу. У исто време знао сам за Чехе, да су то таки Славени, који једва ли нећеју примити кирилицу, јер имају и странгу за то; а да су они у оваком положају спрема које своје браће, која један језик с њима имају, као што су Хрвати спрема нас — не би се ни дишпутали, но би без сваког разговора усвојили славенско писмо, ако би та њина браћа њим писала. За Словаке знам, да су они тако утучени, да се може рећи, да и сами незнају шта су, а камо ли да воде бригу о писменима; Словинце Хрвати најбоље знају, како стоје, знају њине муке и јаде; Пољацима пак данас није ни до чега, а камо ли до писмена. Код Чеха и Пољака налазе се таки трагови кирилице, из којих се види, да су они у почетку усвојили хришћанско славенско писмо, кирилицу, која је после насилно била истиснута латиницом. Па зар су могли они да не приме кирилицу, када је апостол славенски чак у Моравску долазио?

Али поштовани писац прави виц, па каже чудно је, како у Србији професор да незна за те Славене, када код нас и деца у основним школама знају, да има 20.000.000 Славена, који пишу латиницом. Ето каки су сарадници „Обзорови“ — како се они служе подметањем.

Даље поштовани писац, говорећи о кирилици, с подмехом наговешћује, како се ваљда браћа Срби држе и старог календара (ваљда такође славенског) као и кирилице, што је он спретнији, ко-

Па зар није боље било казати, да саветујемо не само хрватским Србима и Србима у Србији, но и осталим Славенима, који се кирилицом служе, да одбаце своје славенско писмо, па да приме латиницу, а кроз неколико година хинеска писмена — и да лутају тако од немила до недрага, као каки безкућници? Има ли у таком савету каквог човечанског смисла? За рад каке нужде Срби да одбацују своје славенско писмо и да примају туђе? Зар је оно њима додијало? Какве су штете они од њега видели? Зар ако су Хрватима после толико стотина година једва натурена туђа писмена, а уништена славенска, онда Срби без борбе и нужде да приме оно, против чега су се и сами они борили — Хрвати, који су данас то заборавили, па препоручују и другој браћи својој оно, од чега су се толико плашили? Ето, до какве је свести дошао г. писац из хрватске крајине, да, као Славенин, војује против славенског писма, против кога нису смели ни сами Турци устајати. Ала је ту много знавости и познавања 19-ог века, а још више познавања интереса свога народа, као браће Славена? О, сачувај нас боже од таквих патриота, који су нас до ове слабости и довели, јер им је туђа кућа свагда била милија од своје, туђа черга од своје палате; јер они гледају да нам упропасте нашу чујун-дедовину, да нам се имање упарложи и да нас доведу до просјачког штапа. Али та би се њина жеља остварила тек онда, кад би се у нама угасила и последња искра славенског осећаја и поноса, када би ми сасвим пропали.

После г. писац почиње да грди и напада на

Србе. Он признаје да смо ми један народ, а овамо говори, да од Земуна до Боке влада хрватски језик, где кирилица није потребна, којој је право место у Србији. На што је такав говор, када смо ми један народ? И од куда бајаги, да је кирилица место само у Србији, када је то писмо 80,000.000 Славена, који се њиме служе? И зашто ће једном народу двојака писменост? Казавши то г. писац прича, како је отац историје наше, Шафарик, огласио Босну, Херцеговину и Далмацију српском, па се ипак у тим земљама (у Босни половина) рачунајући уз то још и Хрватску, Истрију и Славонију, поносе именованом хрватским. Па ко устаје против тог поноса? Ко може забранити једном народу да се он незове оним именованом, којим се поноси? И шта то може штетити онима, који се Србима зову, када смо ми један народ? Шта смета на пр. немачкој заједници, што се једни Немци зову Саксонцима, други — Баварцима, Виртенбержанима и т. д. — што су једни лутерани, други протестанти, католици и т. д.

Даље писац казује, како је знаменити Шафарик казао да Хрвата има 800.000, па му је криво, што сам ја ту цифру понео на један милион; с претњом изјављује, да ће се Срби скоро пренути из сна и видиће да Хрвата има више од једног милиона и ако може бити сањају крајњи сан о царству, које би се простирало од црног до јадранског мора — сан, који разби Бугарска, показавши свету, да Бугари нису Старосрби, као што је дуго свет кнежевина уверавала. Уз све то г. писац додаје, да пропаганда из Новог Сада и Бео-

рилицом. Е, онда ту је крив Нови Сад и Београд. Да, народ је имао пре право, да се противи латиници и без Новог Сада и Београда, а сада, кад ви насилно оћете да уводите латиницу — тај народ нема тог права. Та он ће вам се вечито томе противити и вама ће се све чинити, да је он туђе оруђе — али се у томе јако варате. Но немојте мислити да и Нови Сад и Београд могу изостати из тог кола, које народ сачињава и које се противи латиници, јер то није право не само нама, но и осталој већини Славена; она ће вас вечито интерпелисати за то — вас, као Славене, који војуете против онога, што је славенско — који тражите од нас да ми за литру мяса кољемо вола, а ви нећете за вола да дате литру мяса. Да ви нисте Славени, па још и наша најрођенија браћа, нама не би ни било тако криво, што ви устајете против славенског писма; јер би знали да вам то у дужност спада; али овако, овако, ми се вама само чудимо.

Тако решава брат из хрватске крајине наш споразум, тако решава он тако важну нашу заједничку ствар о јединству писма код нас, а ми се томе одуширемо славенским писмом, кирилицом. Он се радује, што је и у Босни латиница званична постала, па тражи да је и Срби у Хрватској приме; па да мисле, да је то славенско писмо. Па зар ће Хрвати из свега тога профитирати штогод? О! то ће и њима велику штету нанети, јер се ми туђем писму лако покорити нећемо.

Оканимо се војевања за велику Хрватску, за хегемонију једног племена над другим латиницом,

града мисли противно Хрвацској. Тако подмеће и напада брат Хрват браћу Србе. Ту неможе човек да не стане и да се немисли — нашто је то све? Зар, ако се мисли, да Хрвата има један милион, онда ће то сметати нашем споразуму и слогги? Ајде нека буде Хрвата и три милијона, — па шта је онда? Јадно је и жалосно, што се ми још као деца свађамо. Та с ким се ми имамо споразумевати, слагати и развијати, ако не међу собом? Шта то значи у пркос говорити: подиже се Бугарска и показа свету то и то? Па зар ми нисмо желели да се она подигне? Цео свет зна, јер то није било одавно, ко је први устао на Турке, ко је крв проливао за ту Бугарску. Та ми и црву под кором слободе желимо, а камо ли то неби желели својој браћи. Ми ћемо њима свагда желити, да они до таке слободе дођу, како ће код њих и свака ошћина бити слободна, као што су негда неке сребне вароши слободне биле. Ми жалимо и жалићемо, што се нашим ратом и остала наша браћа нису ослободила, као што смо желели.

А што г. писац каже, да се дуго свет из кнежевине уверавао, да су Бугари Старосрби, — то је така истина, као и сви његови доводи о писменима, почем се зна, да у Србији има само један човек, који тако мисли. И у Хрвацској има људи, који доказују, да су и сви Срби Хрвати, па зар се ми на то љутимо? Нека их, нека се забављају ти људи, кад немају другог посла. Хрвати су се противили увођењу латинице првим славенским писмом, глаголицом, а Срби се противе против те исте ствари новославенским писменима ки-

јер је то клизав пут за нас, као што је клизаво и србофидство, којим, на жалост, врло мали број мисли да усрећи Српство. Оканимо се оних људи, који би хтели да се код нас понове стара времена који неће ни да чују да се цео свет променио, па мисле да међу нама вечито раздор подржавају — да тим раздором нас усређавају. Ми смо мали народи, па је за нас тај пут једна јама, у коју ћемо, ако се неосвестимо, недај боже и пропасти. Тако што може без велике штете да поднесе само какав велики народ, а не ми; велики народи могу дуго и да се играју, па им опет неможе да грози опасност, а ми, ми се несмемо ни једног сахата играти и шалити. С највећом сигурношћу може се рећи, да нам нико неможе толико учинити зла, колико нам чине они људи, који војују у данашњем времену за хегемонију једног племена над другим међу нама.

Московски славенофили могу постојати у Русији још ма колико му драго година, па ипак нећеју уздрмати Русијом, народ позавадити, јер је то земља велика и јака — никакав јој се тиме заплет неможе породити. Али нама, нама мало треба, па смо већ у опасности, јер смо слаби и мали, и кад један другог добро чувамо и пазимо, омет нећемо моћи, бог зна, какву сицу да претставимо против наших непријатеља. Незабрављајмо никада, да у Европи за народе данас неможе бити опстанка без јаког развића, које се код нас само уједињеном књижевношћу даје постићи, књижевношћу, која не би учинила издајство славенском писму — јер су прошла она времена, када се мо-

гло живити како се хтело, по Њефу, без икакве опасности по опстанак.

Заборавимо времена наше поцепаности, јер су се околности промениле. Нужда нас приморава, ако желимо будућности нашем народу, да се постарамо, да се и код нас све на другше окрене — да се неслогв у слогу претвори. То захтева од нас наша бруоућност. Ненасртајмо један на другог, јер се само тако можемо помоћи. Та ми смо имали јунаке у сва времена, па ваљда ће се они и сада појавити, када их тражи наша заједначка књижевност, књижевност са славенским писменима, од које нам зависи сва наша будућност.

Завршујући овај одговор, ја би молио брата из хрватске крајине да се остави заблуда и да боље мисли о интересима свог народа. А то ће моћи учинити само тако, ако свагда пред очима буде имао интересе свог народа не као дела Италијанаца, Немаца и других, а као делића Славена — ако никако из вида не буде губио и другу своју браћу Славене. У исто време нека се дозро размисли о укинућу књижевне границе међу нама, коју нам данас писмена представљају — о увођењу кирилице код Хрвата, па ће видити да ће од тога Хрвати више профитирати, јер нас је више, што сада кирилицом пишемо. Ако се само добро размисли брат Хрват, он ће видети да ми немамо нужде, а и не можемо да постанемо издајике славенског писма, видаће да Хрвати већу штету трпе, што су се одвојили од нас писменима.

Најзад за чуђење је, када брат из хрватске крајине има тако много знаности без фанатизма, зашто крвије своје тако велико име, но иза бусије полемику о пименама води.*)

*) Прештампано из 41. 43. 44. 45. и 46. броја „Заставе“ 1879.

